

MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH ASOSLARI

Jumayeva Zamira Bustanovna

Osiyo xalqaro universiteti katta o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10353036>

Annotatsiya. Milliy iqtisodiyotni rivojlantirish uchun jamiyatimizda inson omiliga qaratilgan e'tibor xususida maqolada mulohazalar berilgan. Milliy iqtisodiyot atamasiga to'xtalib, iqtisod asoslari bilan ta'minlangan davlatdagi iqtisodiyotning o'rni aniqlandi. Iqtisodiy taraqqiyot omillari asoslanib, millat taraqqiyotidagi o'rni ko'rsatildi. Iqtisodiyotimizni tubdan modernizatsiya qilish lozim degan fikrlar ilgari surildi.

Kalit so'zlar: investitsiya, monopoliya, diversifikatsiya, erkin iqtisodiy zona, YaIM, modernizatsiya, monetary.

BASICS OF NATIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT

Abstract. In order to develop the national economy, the article comments on the focus on the human factor in our society. Focusing on the term national economy, the role of the economy in the state that provided the foundations of the economy was determined. Based on the factors of economic development, the place in the development of the nation was shown. Opinions were put forward that it is necessary to fundamentally modernize our economy.

Key words: investment, monopoly, diversification, free economic zone, GDP, modernization, monetary.

ОСНОВЫ НАЦИОНАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

Аннотация. В целях развития национальной экономики в статье дается комментарий об акценте на человеческом факторе в нашем обществе. Ориентируясь на термин «национальное хозяйство», определена роль экономики в государстве, обеспечивавшая основы экономики. На основе факторов экономического развития показано место в развитии нации. Высказывались мнения, что необходимо коренным образом модернизировать нашу экономику.

Ключевые слова: инвестиции, монополия, диверсификация, свободная экономическая зона, ВВП, модернизация, монетарная.

Milliy iqtisodiyot – bu har tamonlama rivojlangan jamiyat asoslaridan biri sanaladi. Agarda millat milliy iqtisodiyot asoslarni anglasa, o'rgansagina iqtisodiyotni har jihatdan modernizatsiya qiladi oladi. Har davlatning o'zining iqtisodiy tarmoqlari, qaysidir sohada iqtisodiy ustunligi bo'lgani kabi milliy iqtisodiyoti ham jamiyat vujudga kelganidanoq dunyoga keladi. Millat necha yoshda bo'lsa milliy iqtisodiyot ham shuncha yoshda bo'ladi. Jamiyat o'sgani sari o'sib boradi, qayta takomillashadi.

Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasiga muvofiq, 2022–2026-yillarda turli yo'nalishlarda amalga oshirilgan islohotlarni samarali davom ettirish, mavjud resurs va imkoniyatlarni safarbar etgan holda, aholi jon boshiga to'g'ri keladigan yalpi ichki mahsulot hajmini yanada oshirish, 2030-yilga borib esa, O'zbekiston jon boshiga hisoblaganda, aholi daromadlari o'rtacha ko'rsatkichdan yuqori bo'lgan davlatlar qatoriga kirish maqsad qilingan. Bunga esa, o'z navbatida, xususiy sektorni rag'batlantirish va uning ulushini oshirish, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish va drayver sohalarda klaster tizimini rivojlantirish orqali

erishish koʻzda tutilgan. Oʻz oʻrnida aytish lozimki, iqtisodiyotdagi yetakchi tarmoqlarning samarali va jadal rivojlanishi mamlakatdagi YaIM hajmining ortishi va shu orqali aholi jon boshiga YaIM hajmining oshishiga ham olib keladi. Qayd etish muhimki, 2017-yilda boshlangan iqtisodiyotni liberallashtirish va bozor mexanizmlari rolini oshirishga qaratilgan eng muhim iqtisodiy islohotlardan biri, bu milliy valyuta almashuv kursining bozor mexanizmlari asosida shakllanish tamoyillarini joriy etish orqali ichki valyuta bozorini bosqichma-bosqich liberallashtirilishi bilan bogʻliq amaliy qadamlar boʻldi. Shu bilan birga, pul-kredit (monetar) siyosati sohasida keng koʻlamli islohotlar amalga oshirildi, jumladan toʻlov tizimlari rivojlantirildi, chet el valyutasini cheklovsiz sotib olish imkoni yaratildi, naqd pul muammosi hal etildi, uzluksiz ishlovchi avtomatlashtirilgan bankomatlar faoliyati yoʻlga qoʻyildi. Tashqi savdoning liberallashtirilishi natijasida tashqi savdo hajmi ham jadal oshib bormoqda. 1

Milliy iqtisodiyoti rivojlangan davlatlar yalpi ichki mahsulot boʻyicha ham, eksport, import boʻyicha ham ustunlikka erishadi. Oʻzbekiston hududlarida iqtisodiy barqarorlikni taʼminlash, mulkka egalik qilishni boshqarish, iqtisodiyotni har tamonlama rivojlantirish uchun quyidagi rivojlanish istiqbollari amalga oshirilgan:

- YaIM hajmi oshirilmoqda;
- eksport va import rivojlanmoqda;
- iqtisodiy tarmoqlar kengaymoqda;
- aholi soni orqali mahsulot monopoliyasi tiklanmoqda;
- mahsulot narxi kamaytirilmoqda;
- mulkka egalik qilish tartibga solinmoqda;
- rivojlanish istiqbollari faktlar asosida ommaviy axborot vositalarida yoritib borilmoqda.

Soʻnggi yillarda mamlakatimizda ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, texnik hamda texnologik jihatdan yangilash, yuqori texnologiyali qayta ishlash yoʻnalishlarini qoʻllab-quvvatlash, iqtisodiyot tarmoqlari uchun raqobatbardosh muhitni shakllantirish, ichki va tashqi bozorlarda milliy tovarlarning raqobatdoshligiga erishish, eksport tarkibi hamda geografiasini diversifikatsiya qilish, shuningdek, hududlarning eksport salohiyatini kengaytirish orqali milliy iqtisodiyot barqarorligini taʼminlashga qaratilgan islohotlar ancha faollashdi. 2

Tarkibiy oʻzgartirishlarni chuqurlashtirish, milliy iqtisodiyotning yetakchi tarmoqlarini modernizatsiya va diversifikatsiya qilish hisobiga uning raqobatbardoshligini oshirish mamlakatimizda asosiy bosqichga koʻtarildi. Iqtisodiyotni rivojlantirish va liberallashtirishning oʻziga xos xususiyatlari va ustuvor yoʻnalishlari doirasida amalga oshirilgan davlat dasturlari va chora-tadbirlarida sel-suv omborlari va boshqa suv xoʻjaligi obyektlarining xavfsizligini taʼminlashga qaratilgan konsepsiya tasdiqlandi. Ushbu hujjat bilan Oʻzbekiston Respublikasi suv xoʻjaligini rivojlantirishning 2020-2030-yillarga moʻljallangan konsepsiyasi tasdiqlanmoqda. Suv omborlari, sel-suv omborlari va boshqa suv xoʻjaligi obyektlarining xavfsizligini hamda ishonchli ishlashini taʼminlash Konsepsiyaning ustuvor yoʻnalishlaridan biri etib belgilandi. Aytishimiz kerakki, mazkur konsepsiyaning amaliyotda toʻliq ishlashi Respublikada 2020-2030-yillarda aholini va iqtisodiyotning barcha tarmoqlarini suv bilan barqaror taʼminlash, sugʻoriladigan

¹ Mardonova D. K. Milliy iqtisodiyotni rivojlantirish imkoniyatlari. Journal of marketing, business and management.

² <https://xs.uz/uz/post/iqtisodiyot-barqarorligi-nimalarda-namoyon-boladi>

yerlarning meliorativ holatini yaxshilash, suv xo'jaligiga bozor tamoyillari va mexanizmlarini hamda raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, suv xo'jaligi obyektlarining ishonchli ishlashini ta'minlash hamda yer va suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.³

O'zbekistonlik Vaxabov A.V., Xajibakiev Sh.X., Muminov N.G. va rossiyalik Danko T.P., Okrut Z.M., Igoshin N.V. kabi mualliflar bir ovozdan: "Erkin iqtisodiy hudud – bu mahalliy hamda xorijiy tadbirkorlar faoliyat yuritishi uchun maxsus imtiyozli iqtisodiyot amal qiladigan chegaralangan hudud", - degan xulosaga kelishgan.⁴ Chunki hududlar har jihatdan yer-suv ta'minoti, xorij valyutasi, ulgurji savdo asosida rivojlansa mahalliy hamda xorijiy tadbirkorlarning faoliyat yuritishi uchun qulay imkoniyatdir.

Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishga ko'p omillar ta'sir etadi. Bu omillar ichida investitsiyalar eng muhim ahamiyat kasb etadi. Ya'ni iqtisodiyotning rivojlanishiga investitsiyalar o'zining ijobiy ta'sirini ko'rsatadi. Iqtisodiyotda investitsiyalar hajmi oshib borishi bilan bunga parallel ravishda iqtisodiyot ham rivojlanib boradi.

Bundan tashqari investitsiyalar mamlakatda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda katta ahamiyatga egadir. Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlanishi bu mamlakatda iqtisodiyot jadal rivojlanayotganidan darak beradi. Umuman olganda investitsiyalarga quyidagicha ta'rif berish mumkin: "Investitsiyalar – iqtisodiy o'sishning muhim omili bo'lib, asosiy va aylanma kapitalni qayta tiklash va ko'paytirish, ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish maqsadida jismoniy shaxslar, yuridik shaxslar, chet el yuridik va jismoniy shaxslari yoki davlat tomonidan qonun hujjatlarida taqiqlanmagan tadbirkorlik faoliyati va boshqa turdagi faoliyat obyektlariga kiritiladigan moddiy va nomoddiy ne'matlar va ularga bo'lgan huquqlar hamda mavjud jamg'arilgan kapitaldan kelajakda foyda olish maqsadida amalga oshirilgan kapital qo'yilmalaridir".⁵ Investitsiyalar kiritish iqtisodiy barqarorlikdan dalolat beradi. Iqtisodiy barqaror hudud jadallik bilan rivojlanadi.

Xulosa o'rnida aytishimiz mumkinki, iqtisodiy tarmoqlarni rivojlantirish yuridik shaxslarning ham, ular faoliyat yuritayotgan jabhalarning ham foydasi uchun ishlaydi.

REFERENCES

1. Mardonova D. K. Milliy iqtisodiyotni rivojlantirish imkoniyatlari. Journal of marketing, business and management.
2. Rasulov A. M. ЎЗБЕКИСТОНДА ГЛОБАЛ ТАРМОҚНИНГ РИВОЖЛАНИШИ //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 6. – С. 926-930.
3. Vaxabov A.V., Xajibakiev Sh.X., Muminov N.G. Xorijiy investitsiyalar. O'quv qo'llanma. – T.: Moliya, 2010. – B. 180.
4. Maxmudov N.M., Avazov N.R. "O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalardan samarali foydalanish yo'llari": Ilmiy-ommabop risola. - T.: TDIU, 2019 y. 104 b.

³ Rasulov A. M. ЎЗБЕКИСТОНДА ГЛОБАЛ ТАРМОҚНИНГ РИВОЖЛАНИШИ //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 6. – С. 926-930.

⁴ Vaxabov A.V., Xajibakiev Sh.X., Muminov N.G. Xorijiy investitsiyalar. O'quv qo'llanma. – T.: Moliya, 2010. – B. 180.

⁵ Maxmudov N.M., Avazov N.R. "O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalardan samarali foydalanish yo'llari": Ilmiy-ommabop risola. - T.: TDIU, 2019 y. 104 b.

5. <https://xs.uz/uz/post/iqtisodiyot-barqarorligi-nimalarda-namoyon-boladi>
6. Jumayeva, Z. (2023). THEORY OF MARKET EQUILIBRIUM, SUPPLY AND DEMAND. *Modern Science and Research*, 2(10), 740–743.
7. Bustonovna, D. Z. (2023). DIGITAL TECHNOLOGIES IN SHAPING THE E-COMMERCE ENVIRONMENT. *Gospodarka i Innowacje.*, 41, 316-320.
8. Bostonovna, D. Z. (2023). CONCEPTUAL BASIS OF IMPROVEMENT OF BANK AUDIT IN COMMERCIAL BANKS. *IMRAS*, 6(6), 118-124.
9. Bustonovna, J. Z. (2023). PECULIARITIES OF THE AGRICULTURAL ECONOMY IN THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION. *Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities*, 11(5), 1256-1260.
10. Alisher Khudoynazarovich Shadiyev. (2023). FUNCTIONS, METHODS, MANAGEMENT DECISIONS AND SOCIAL FACTORS OF EDUCATIONAL MANAGEMENT. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(9), 87–93.
11. Shadiyev, A. K. (2021). Development and organization catering service in hospitality. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(5), 381-387.
12. Shadiyev, A. (2022). EXPERIENCE IN THE DEVELOPMENT OF SINGAPORE TOURISM IN UZBEKISTAN. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz)*, 23(23).
13. Abdulloev, A. J., & Rakhmankulova, N. O. THEORETICAL ASPECTS OF THE INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP CONCEPT.
14. Орипов, М. А., Аминова, Н. Б., & Рахманкулова, Н. О. (2020). Экологически чистое и устойчивое управление цепочками поставок в экономике платформы. *Вестник науки и образования*, (13-2 (91)), 28-30.
15. Явмутов, Д. Ш., & Рахманкулова, Н. О. (2021). КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ РАСЧЕТА ПРОДУКЦИИ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ. *ЎТМОИҲ ФАНЛАРДА INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI*, 1(2), 12-17.
16. Bazarova, M. (2023). EFFECTIVENESS OF USING PR-ADVERTISING SERVICES IN THE PROCESS OF PRODUCT DELIVERY ON THE EXAMPLE OF BUKHARA REGION. *Modern Science and Research*, 2(10), 798–804.
17. Supievna, B. M. (2023). USING EFFECTIVE WAYS OF CONDUCTING MARKETING RESEARCH IN INTERNATIONAL COMPANIES. *Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities*, 11(6), 624-629.
18. Bakhodirovich, K. B. (2023). International accounting models and their characteristics in the conditions of innovative economy. *Zien Journal of Social Sciences and Humanities*, 21, 56-60.
19. Bakhodirovich, K. B. (2023). CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF IMPROVING ACCOUNTING IN SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP. *IMRAS*, 6(6), 161-165.
20. To'rayevna, S. N. . (2023). Biznes Sohasida Xodimlarni Topish Va Tanlash Bosqichlari. *Miasto Przyszłości*, 41, 184–190.

21. Sodiqova, N. (2023). DIGITAL LABOR IN THE NEW ECONOMY. Modern Science and Research, 2(10), 293–300.
22. Toshov, M. (2023). PERSONNEL MANAGEMENT AND THEIR EVALUATION IN MANAGEMENT. Modern Science and Research, 2(10), 535–541.
23. Toshov, M. (2023). PERSONNEL MANAGEMENT AND THEIR EVALUATION IN MANAGEMENT. Modern Science and Research, 2(10), 535–541.
24. Akbarovna, N. N. (2023). RAQAMLI IQTISODIYOTDA MOLIYA VA MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALARNING ORNI. *Gospodarka i Innowacje.*, 41, 446-449.
25. Bahromjon, X., & Nargiza, N. . (2023). THE PROCEDURE FOR DRAWING UP FINANCIAL STATEMENTS IN JOINT-STOCK COMPANIES ON THE BASIS OF INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS. Modern Science and Research, 2(10), 805–811.
26. Алимова Ш. А., Ниёзова И. Н. Бизнес-коммуникации в системе управления промышленных структур //Academy,(1 (64)). – 2021. – С. 55-57.
27. Alimova S. O. FEATURES OF THE STRATEGIC MANAGEMENT SYSTEM OF INDUSTRIAL ENTERPRISES.